

Prof. dr. Rajko Muršič

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo

Prispevek za posvet Kam po krizi? Petek, 19. marca 2010

Naslov prispevka: S krizo nad revščino!

Ob vstopu v krizo smo se pretvarjali, da je ekonomijo in finančni sistem doletela nekakšna naravna katastrofa. Na podoben način je videti, kot da bi bili vsi skupaj prepričani, da je revščina nekakšen naravni pojav, ki se pač zgodi. Pa ni tako. Oba pojava, krizo in revščino, povzročamo ljudje s preprostim verjetjem, da tako pač je. A ni nujno, da »tako je«.

V zgodovini je človeštvo preizkusilo ničkoliko modelov nečesa, kar danes imenujemo trajnost. Toda zamisli nemogočega križanca med železom in lesom, ki mu rečemo trajnosten razvoj, še ni preizkusilo. Ne rečem, da lesa in železa ni mogoče križati v nekakšno želeso, vendar pa zaenkrat ne vem, kakšen bi bil tak hibrid.

Se mi pa zdi zelo pomembno preizkusiti se v naslednji miselni akrobatiki. Če si drznemo povezovati razvoj in trajnost, zakaj si ne bi drznili povezovati krize in revščine? Seveda ne s pomočjo samoumevne modrosti, da kriza spodbuja revščino, temveč z obratom te povezave. Vprašanje, ki ga zastavljam, je sila preprosto in praktično: ali je v okviru nečesa, kar imenujemo kapitalizem, mogoče zagotoviti dostojno življenje za prav vsakega pripadnika neke skupnosti, na primer nacionalne države? Če je to mogoče narediti ob spoštovanju načel različnih oblik lastnine, kapitala, dela in nečesa, kar pojmujemo kot trg, potem je bržkone predlog, da se lotimo revščine in z rešitvijo tega problema morda rešimo še kakšnega, povsem resna reč.

Če si torej odpravimo en sam preprost cilj, torej odpravo revščine, se moramo vprašati, s kakšnimi ukrepi naj se lotimo tega početja. Z dobrodelnostjo? Solidarnost gotovo pomaga, vendar v skrajni konsekvenci zgolj ohranja stanje neenakosti. Miloščina je v najboljšem primeru odpustek lepe duše. Ustreznejša prerazdelitev bogastva? Eksponentno obdavčenje bogatih, da ne rečem tistih, ki so nagnjeni k pohlepu, in prerazporeditev viškov med pomoči najpotrebnejše? Toda mar ni takšna socialdemokratska redistribucija bogastva zgolj še ena oblika dajanja miloščine, ki vendarle ne rešuje dokončno ključnega problema neenakosti? Še manj verjetna in atraktivna bi bila uravnilovka. Morda najdemo odgovor, ko se vprašamo, kdaj in kako se pojavi revščina. Odgovor je preprost: revščina se pojavi povsod tam, kjer prepoznamo civilizacijski napredek v obliki gradnje mest, svetišč in držav.

Če se ozremo v preteklost človeštva, je komajda mogoče govoriti o kakršnemkoli pojmu revščine v družbah, ki so temeljile na skupinskih oblikah vzajemne pomoči in solidarnosti, utemeljene na sorodstvu in iz njega izpeljanih sistemih menjave. Danes sorodstvene vezi zatiramo kot seme vzpostavljanja krivičnih privilegijev, druge zares učinkovite in egalitarne oblike solidarnosti pa vendarle še vedno ne premoremo. Gotovo lahko razvijemo tudi druge oblike solidarnosti in vzajemnosti.

Če se ozremo na tisto, kar pojmujemo kot svojo deželo ali domovino, ki jo imamo radi, četudi na zelo različne načine, potem v skrajni instanci ostaneta le dva temelja naše privrženosti tej samoumevni predstavi: narava in ljudje. Vse drugo je drugotno, celo tisto, kar pojmujemo kot dediščino, ki so nam jo zapustili predniki: edino, kar nekaj velja, so narava, v kateri in s katero živimo, in ljudje, s katerimi živimo. V obeh pogledih je Slovenija izredno bogata in raznolika – kot tudi katerakoli druga dežela na tem skupnem planetu v skupnem človeštvu. Kako se lahko potem sprijaznimo z dejstvom, da nekateri tolčejo revščino, drugi pa uživajo bogate sadove svoje uspešnosti?

Uspešnosti neke družbe ne moremo meriti po bogastvu najbogatejših, temveč po razmerah, v katerih so prisiljeni živeti najrevnejši! Zato je vsaj en skromen cilj, ki si ga moramo zastaviti v razvojnih dokumentih naše pestre dežele, sila preprost. Zastaviti si moramo cilj, da bomo vsaj v nečem prvi in najboljši – na svetu, ne le v Evropi! – sicer nima smisla, da sploh sprejemamo kakršnekoli razvojne dokumente; bodimo vsaj v nečem prvi in najboljši, pokažimo, da je mogoče v doglednem času rešiti le en sam majhen problem: da vsak prebivalec te države zaživi človeka dostojno življenje. Kako naj to dosežemo? Če se odločimo za skupen cilj, način doseganja tega cilja ne bo problem. Konec koncev piše v ustavi, da je Slovenija socialna država. Nad krizo, skratka, se moramo spraviti z doslej znanimi in preverjenimi ter tudi na novo razvitimi prijemi, katerih cilj naj bo dokončna in učinkovita odprava revščine. Ko odpravimo revščino, tudi o krizi ne bo več ne duha ne sluha.